

Možnosti změn v systému přípravy vojáků v záloze

Do praxe Armády České republiky vstoupil nový prvek - dobrovolná vojenská cvičení. Tento druh cvičení, více než jiné, podněcuje a využívá individuální aktivitu občana České republiky. Je otázkou jak Armáda České republiky dokáže podnítit tuto iniciativu a využít ji k pravidelné a systematické přípravě občanů k zajištění bezpečnosti České republiky.

* * *

Systém přípravy vojáků v záloze vychází z podmínek v České republice. Tento systém stanovují zákony a další dokumenty s nižší právní silou. Požadované chování celého systému přípravy vojáků v záloze je stanoveno, s ohledem na požadavky zákonů, hlavními řídicími orgány armády. Protože se jedná o přípravu občanů pocházejících z celého spektra společnosti, řídicí orgány armády musí brát zřetel na společenské potřeby.

Vzhledem ke změnám, které probíhají ve světě, v naší společnosti a v Armádě České republiky měnilo se hodnocení možných rizik a ohrožení bezpečnosti státu. V „Národní obranné strategii“ a „Vojenské strategii České republiky“ jsou kromě jiného uvedena možná rizika a ohrožení bezpečnosti České republiky, která vycházejí z možného mezinárodně politického a vnitrostátního vývoje situace. Z těchto dokumentů vychází i úkoly pro ozbrojené síly, které jsou dále rozpracovávány a konkretizovány interními normativními akty.

Hlavním úkolem ozbrojených sil je zajistit bezpečnost České republiky. Na bezpečnosti mají povinnost se podílet všichni občané České republiky (viz **ústavní zákon č. 110/1998 Sb.**). K plnění této povinnosti jsou občané připravováni tak, aby ji v případě nutnosti mohli splnit, pokud možno s co nejmenšími újmami na zdraví a ztrátách na životech. Splnění tohoto požadavku si vyžaduje co nejlepší připravenost občana plnit tyto úkoly.

Zjištění ochoty občanů nasadit i svůj život za obranu vlasti, jak stanoví vojenská přísaha (viz **§ 5 zákona č. 220/1999 Sb.**), by byla zajímavá otázka pro sociologický výzkum. Ochota by zřejmě velmi kolísala v závislosti na vnitrostátní a mezinárodně-politické situaci. S ohledem na zkušenosti z povodní v roce 1997 si dovoluji vyslovit názor, že s rostoucím ohrožením životů a majetků občanů České republiky by ochota občanů bránit sebe, své majetky a svou vlast a ochota pomoci svým spoluobčanům narůstala.

Další, neméně zajímavou otázkou by bylo zjištění ochoty občanů podílet se již v míru na přípravě k plnění úkolů spojených se zajištěním bezpečnosti České republiky. Z případů snah občanů slevit si z povinností plnění základní (náhradní) služby nebo vojenského cvičení mohu vyslovit názor, že ochota občanů připravovat se na plnění těchto úkolů není na dobré úrovni. S ohledem na změny ve společnosti, kdy od roku

1990 se aktivity řady občanů mění co do zaměření i rozsahu (podnikatelé, práce v zahraničí apod.) si dovolím říci, že ochota občanů připravovat se na obranu vlasti se v nynější době snižuje.

Otázka tedy zní: Jak má Armáda České republiky zajistit přípravu obyvatel pro plnění tohoto úkolu? Budeme-li předpokládat, že:

- Prezident, parlament a vláda ČR při zhoršování vnitřní a mezinárodně-politické situace, v důsledku naplňování jednotlivých rizik a ohrožení, budou v rámci platných zákonů uvádět Českou republiku do nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu a budou vyžadovat u všech institucí a orgánů všemi zákonnými prostředky plnění povinností občanů k podílu na obraně vlasti.
- Parlament a vláda České republiky budou v mírovém stavu vynakládat jen omezené prostředky na přípravu k obraně vlasti (včetně přípravy obyvatel).

Pak je třeba také zodpovědět otázku: Jak omezené prostředky co nejlépe využít k přípravě občanů na obranu?

Dobrovolná vojenská cvičení

V roce 1999 byly poprvé v rámci Armády České republiky organizována dobrovolná vojenská cvičení (DVC). Po jednoduchém statistickém vyhodnocení účinnosti nástupu záloh na cvičení v tomto roce a zvláště účinnosti na DVC dojdeme k následujícím zjištěním:

- na počet vydaných povolávacích rozkazů na pravidelná cvičení nastoupilo k vykonání cvičení 59,7 % vojáků v záloze,
- kdežto na DVC tento poměr činil 84, 7 %.

Což je o 25 % lepší účinnost u DVC a tato účinnost byla ještě snížena počáteční nejasností způsobů zabezpečení DVC. Toto porovnání vyznívá jednoznačně ve prospěch DVC oproti pravidelným vojenským cvičením.

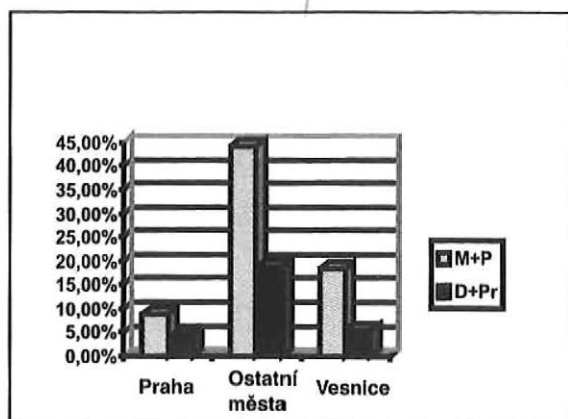
Statistické vyhodnocení nastoupených vojáků na DVC podle trvalého bydliště ukazují **tabulky a grafy 1, 2**. Z těchto tabulek vyplývá, že rozmístění nastoupených záloh na DVC bylo vcelku rovnoměrně rozloženo na celou Českou republiku. Nad celostátní průměr nastoupili zálohy na DVC z velitelství Praha a především Ostrava. I zde by bylo zajímavé zjistit co ovlivnilo občany k tomu, že byli ochotni nad celostátní průměr nastoupit na DVC.

Otázkou zůstává nakolik DVC v roce 1999 napomohla k zvýšení připravenosti záloh, a tím i připravenosti jednotek a útvarů Armády České republiky a nakolik se tato forma přípravy záloh dá k tomuto účelu využít?

Tab 1

Nastoupené zálohy na DVC z míst po druzích sídel

	Praha	Ostatní města	Vesnice
M + P	9,0 %	44,2 %	18,3 %
D + Pr	3,9 %	18,9 %	5,7 %

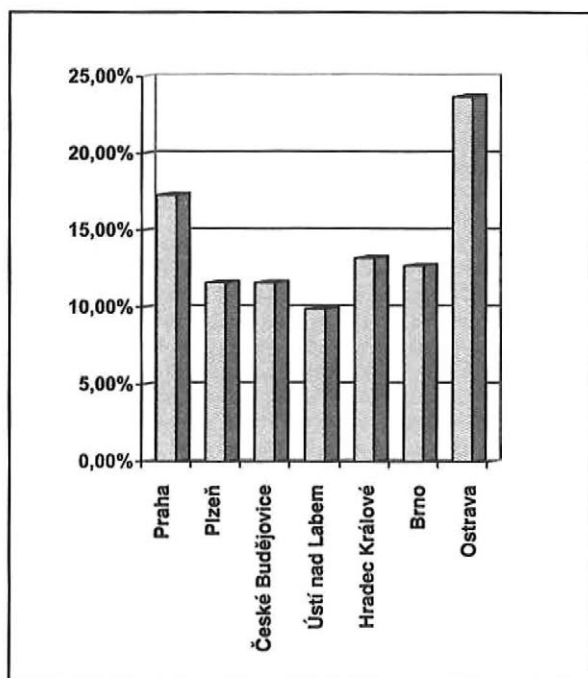
Graf 1

tab v textu

Nastoupené zálohy na DVC po sídlech velitelství územní obrany

Tab. 2

Praha	Plzeň	České Budějovice	Ústí nad Labem	Hradec Králové	Brno	Ostrava
17,3 %	11,6 %	11,6 %	9,9 %	13,2 %	12,7 %	23,7 %

Graf 2

Pokud by DVC měla převzít úlohu hlavního druhu přípravy záloh, pak by celý systém přípravy záloh měl být přepracován a přeorientován tak, aby co nejefektivněji využíval všech pozitivních zkušeností z DVC (např. lepší účinnost při povolávání záloh, aktivnější vztah záloh při výcviku, ...) k splnění úkolu přípravy záloh.

Vymezení nového systému přípravy vojáků v záloze

Při tvorbě jakéhokoli systému je třeba vymezit požadované chování daného systému. Při tvorbě systému přípravy vojáků v záloze by například požadované chování mohlo být definováno těmito tezemi:

1. Výcvik záloh provádět podle čísel vojenských odborností a funkcí jako výcvik jednotlivců a jednotek do roty ve výcvikových zařízeních s všestranným zabezpečením. Minimálně třikrát do stanoveného věkového limitu s organickou výzbrojí, technikou a materiálem v organické jednotce.
2. V rámci výcviku záloh odcvičit 3/4 zákonného limitu - tj. u mužstva a poddůstojníků (M+P) 9 týdnů a u důstojníků, praporčků a rotmistrů (D+Pr+Rt) 12 týdnů. Zbytek limitu ponechat pro plnění nepředvídatelných úloh řešených formou výjimečných cvičení.
3. Stanovený limit odcvičit u M+P do 35 let věku, u D+Pr+Rt do 40 let věku.
4. Pro podněcení dobrovolnosti k vojenskému cvičení provádět propagaci a popularizaci AČR a těchto cvičení.
5. Obecně pro naplnění požadovaného chování se vytváří v daném systému struktura prvků tvořených činiteli jak lidskými, tak věcnými s vymezenými vztahy, které jsou formální a neformální.

Prvky, které jsou třeba pro vytvoření systému příprava záloh a pro naplnění jednotlivých požadavků daného systému, lze definovat například následovně:

K naplnění **požadavku (1)** je třeba mít k dispozici výcviková zařízení, která by byla schopna zabezpečit výcvik z různých hledisek. Například:

- a) *Z personálního hlediska* to znamená mít k dispozici personál potřebný k plánování a řízení výcviku. Pokud si budou zálohy velet a organizovat výcvik sami do stupně četa pak by se jednalo o personál, který by zabezpečoval plnění úkolů od stupně rota výše. Personál by zároveň organizoval údržbu a ošetřování výzbroje, techniky a materiálu a učebně výcvikové základny v době kdy výcvik záloh neprobíhá.
- b) *Z časového hlediska* to znamená koordinovat výcvik s ohledem na časovou náročnost plánování výcviku, přípravu výzbroje techniky a materiálu, na vlastní provedení výcviku a následně na ošetřování a ukládání výzbroje, techniky a materiálu po ukončení výcviku.
- c) *Z prostorového hlediska* to znamená provést potřebná zaměstnání se zálohami v komplexu a integrovaně na své učebně výcvikové základně daného výcvikového zařízení. To představuje zajištění přednáškových učeben s potřebným technickým vybavením, cvičišť střeleckých, taktických a na řízení bojových vozidel, sportovních areálů, ubytovacích a stravovacích kapacit a další zařízení potřebná pro zajištění výcviku a života vojsk.
- d) *Z obsahového hlediska* to znamená zabezpečit obnovování a udržování potřebných znalostí a dovedností záloh v ovládání zbraní, zbraňových systémů, vojenské techniky a materiálu. Obsah výcviku zaměřit na využívání těchto prostředků při vedení bojové činnosti jako nejsložitější možné činnosti vojsk tak, aby jednotky doplněné zálohami nebo vytvořené ze záloh byly kompatibilní s jednotkami pravidelné armády. K tomu sladit obsah výcviku tak, aby navazoval na obsah výcviku pravidelné armády. V případě přípravy vojsk na řešení nevojenských ohrožení by se obsah výcviku mohl operativně upravit podle předpokládaného použití vojsk.
- e) *Z hlediska všestranného zabezpečení* to znamená výcvik vojáků v záloze u daného výcvikového zařízení zabezpečit ze zdrojů tohoto výcvikového zařízení. Výcvik by v maximální míře měl probíhat s organickou výzbrojí, technikou a materiálem.

Tyto prvky (výcvikové základny) jsou v současné době vytvořeny tak, že uvedené požadavky jsou schopny zabezpečit s dodatečným vynaložením minimálních nákladů.

K naplnění požadavků (2) a (3) je možno vytvořit několik variant využití přiděleného času na výcvik záloh (viz tab. 3)

Tab. 3

(A) Varianta výcviku záloh platná do roku 1990

Věk	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
M+P					21 dní					21 dní					21 dní
Věk	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
D+Pr+Rt					28 dní					28 dní					28 dní

(B) Varianta výcviku záloh ve třech letech v pětiletém cyklu

Věk	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
M+P	5 dnů		12 dnů		4 dny	5 dnů		12 dnů		4 dny	5 dnů		12 dnů		4 dny
Věk	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
D+Pr+Rt	2+5 dnů		2+12 dnů		4 dny	2+5 dnů		2+12 dnů		4 dny	2+5 dnů		2+12 dnů		4 dny

(C) Varianta výcviku záloh ve čtyřech letech u M + P a pěti letech u D + Pr + Rt v pětiletém cyklu

Věk	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
M+P		2 dny	5 dnů	2 dny	12 dnů		2 dny	5 dnů	2 dny	12 dnů		2 dny	5 dnů	2 dny	12 dnů
Věk	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
D+Pr+Rt	2 dny	2 dny	5 dnů	2 dny	5+12 dnů	2 dny	2 dny	5 dnů	2 dny	5+12 dnů	2 dny	2 dny	5 dnů	2 dny	5+12 dnů

Varianta (A) platná v nedávné historii předpokládá zorganizování velkých cvičení jednou za pět let. V dané variantě lze nalézt řadu pozitivních i negativních aspektů.

Pozitivně lze hodnotit možnost intenzivního poznávání záloh, možnost jejich důkladného sladění na jednotlivých stupních velení od družstva po prapor.

Negativně lze hodnotit pětileté přerušení výcviku jako příliš dlouhý čas k zapomínání a ztracení návyků vojáků v záloze, vysokou náročnost na všestranné zabezpečení takto dlouhého a intenzivně prováděného cvičení.

Ve variantách (B) a (C) lze pozitivně hodnotit rovnoměrnější rozdělení času výcviku, které by lépe vyhovovalo psychologickým a pedagogickým hlediskům v oblasti získávání, udržování a obnovování si vědomostí a návyků.

Z hlediska všestranného zabezpečení by kratší a méně rozsáhlá cvičení jdoucí v rychlém sledu za sebou nemusela vyžadovat velké nároky na vyjímání a zpětné ukládání potřebné výbroje, techniky a materiálu, což by mohlo znamenat nemalé úspory při zabezpečování výcviku.

Negativně lze zatím hodnotit možnost pravidelného zajištění nástupu potřebných záloh.

Negativní i pozitivní aspekty nalezneme v každé variantě, pokud ji z různých hledisek posoudíme.

Naplněním požadavku (4), tj. provádění propagace a popularizace Armády České republiky a vojenských cvičení, by se mohly eliminovat nedostatky v pravidelném zajištění nástupu potřebných záloh. Otázka popularizace vojenské služby je velmi složitá a v současné době se dostává do popředí i ve státech NATO, z jejichž zkušeností by bylo možno vyjít. Systémy propagace armády je v těchto zemích propracován a neustále zdokonalován a umožňují z nich čerpat mnohé zajímavé náměty jako např.:

■ V morální oblasti:

- morální ohodnocení činnosti vojáků v záloze u jejich rodinných příslušníků - ti mohou být zváni na důležité období cvičení (např. ostré střelby), které rodinní příslušníci absolvují jako exkurzi u vojsk s ukázkou bojové činnosti,
- morální ohodnocení práce vojáků v záloze v obcích za účasti představitelů obcí, podnikatelů - zaměstnavatelů vojáků,
- oceňování vojáků v záloze, kteří výborně absolvovali význačná cvičení, udělováním pamětních listů, medailí, děkovných dopisů.

■ V oblasti materiální:

- možnost nákupu po dobu vojenského cvičení ve vojenských obchodech, kde se prodává bez DPH (USA),
- možnost lékařského ošetření ve vojenských zařízeních, které je zdarma,
- zachování pracovního místa po dobu vojenského cvičení a po jeho skončení do 90 dnů.

■ Ve finanční oblasti:

- poskytování, za vojenské cvičení, adekvátní části platu z dané funkce jako vojákům v činné službě i s příplatky za sobotní a nedělní práci.

* * *

Pro vlastní propagaci armády v civilní společnosti jsou v zemích NATO využívány brožury, billboardy, inzeráty, rozhlasové, filmové pořady a reklamy. Televizní reklamy a pořady jsou ojedinělé pro jejich finanční náročnost. Pro naplnění požadavků na systém propagace by veškerá činnost měla být zaměřena k prohloubení vysoké prestiže armády ve společnosti tak, aby nábor vojáků v záloze na dobrovolná vojenská cvičení vytvořil dostatečný počet funkcí s potřebnými čísly vojenských odborností pro obsazení stanovených jednotek.

A právě zkušenosti z této činnosti by mohly být v blízké budoucnosti využity k plnění úloh spojených s personálním zabezpečením profesionální armády.

Použitá literatura:

1. SA D41090/1999 - 4300 „Výcvik záloh v roce 1999“. VeSÚZO Tábor.
2. SA 43051/1999 - 4300 „Dokumenty pro výcvik záloh“. VeSÚZO Tábor.
3. J. Tupý: Návrh na vytvoření a přípravu dobrovolných záložních sborů, VeSÚZO D31190/1998-4300.
4. D. Bandow: Dobrovolné vojsko: Lepší než branná povinnost (shromáždění č. 6 k zahraniční politice USA) 1991.
5. I. Němec + kol.: Mobilizační rozvíjení ozbrojených sil České republiky v podmínkách transformace Armády České republiky (studie). Brno 1999.